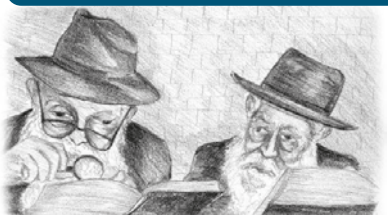
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת בלק ■ ט' תמוז ה'תשפ"ג ■ 28.06.2023 ■ גליון מס' 741

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בפני עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

שו"ת קיץ
בבית הכנסת נהוג להגיש לסעודה שלישית מיני מזונות (קרקרים), כמה סלטים, דג מלוח, וירקות חתוכים...
המשך בעמ' 2

לא זעם ה'
בשנת הארבעים לצאת ישראל ממצרים, הם הגיעו עד לשערי...
המשך בעמ' 2

בדידות מוזרה
מעל פסגת אחד מהרי מואב עמד בלעם שתום העין, המום ומשתאה...
המשך בעמ' 3

סיפור לשבת
השיעורים המושלגים
סיפורים מרגשים רבים נשתמרו בקרב בני העיר בריסק אודות רבי...
המשך בעמ' 4

שביבים
- זכרו שם כל המסכתות בזכות הגזר
- כיצד להתפלל לרפואת תינוק ששמו 'עשיו'
- י-ה אכסוף נועם שבת
- בדיני הלבנת פנים

המשך בעמ' 5

איך הקללה פועלת
"מה אקוב לא קבה... כי מראש צורים אראנו" (כג, ח) שואל רבנו אור החיים...
המשך בעמ' 6

חכם סעדיה הלוי מירקאדו זיע"א
חכם סעדיה הלוי מירקאדו נולד לאביו חכם אברהם ולאימו בשנת...
המשך בעמ' 7

מה טובו אהליך יעקב

/ הרב יעקב הלוי פילבר

ברכות רבות ברך בלעם את עם־ישראל, מכל הברכות של בלעם המפורסמת ביותר היא ברכתו: "מה טובו אהליך יעקב" שבמסורת האומה מיחסים אותה לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, כמו שנדפס בעמוד הראשון של הסדור: "בכניסתו לבית הכנסת אומר: 'מה טובו אהליך יעקב ", ובמסכת סנהדרין [קה ב] אמרו: "מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו, ביקש לומר שלא יהיו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות (ועל כרחו אמר) מה טובו אהליך יעקב". ובהמשך הגמרא אמרו על ייחודה של ברכה זו: "כולם (כל ברכותיו של בלעם) חזרו (בגלות) לקללה, חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות". אולם כשאנו מעיינים בפשוטו של מקרא מתייצב בפנינו פירוש אחר ל'אהלי יעקב', שהוא המשך לכתוב: "וישא בלעם את עיניו, וירא את ישראל שוכן לשבטיו", מה ראה בלעם הרשע בעם ישראל שבגללה התפרצה ממנו בהתפעלות הברכה: "מה טובו אהליך יעקב"? מפרש רש"י: "על שראה פתחיהם שאינן מכוונין זה מול זה". ובילקוט שמעוני [בלק תשע"א] מבואר הדבר: "בשעה שירדו למצרים היו צנועים כל אחד ואחד בתוך אוהלו, שנאמר: 'איש וביתו באו' - לא ראובן היה מביט באשתו של שמעון ולא שמעון באשתו של ראובן, אלא כל אחד באוהלו צנוע. ואפילו כשהיו ששים ריבוא במדבר כך היו צנועים, ולא היה אחד מהם פותח פתחו כנגד פתחו של חברו. כיון שצפה בלעם וירא ישראל שוכן לשבטיו, התחיל משבחן: מה טובו אוהליך יעקב".

האם שני הפירושים הללו חולקים זה על זה? אפשר לומר שלא זו בלבד שהם אינם סותרים זה את זה, אלא אפילו משלימים האחד את משנהו, ושניהם צריכים זה לזה. הרבה שמענו בתקופה האחרונה על מקרים של משברים ואכזבה מתוצאות חינוכיות שליליות, בעיקר מבחינה דתית, במוסדות החינוך שלנו, כולל המוסדות התורניים. והנה בניסיון למצוא פתרונות ותרופות למחלה זו, היו חכמים שהושיטו אצבע מאשימה לכיוון תכני הלימוד או דרכי הלימוד, ולפעמים אף נשמעו טענות על איכות המחנכים, תוך התעלמות מהמרכיב המרכזי שבחינוך האדם והוא בית ההורים. אבל כל ניסיון לנתק בין בתי המדרשות ובתי הכנסיות ל'אהלי יעקב' במובנם האישי של מסגרת המשפחה, הוא מחטיא את הסיכוי למציאת פתרונות אמת לבעיה חינוכית כאובה זו. חינוך האדם מתחיל בבית, בדוגמא האישית של ההורים ובהתנהגות היום־יומית שלהם בכל תחומי החיים, אי אפשר לנהל בחיי יום־יום בית חילוני־חבוש כיפה, ובה בשעה לשלוח את הבן לישיבה, בתקוה שאת כל מגרעות הבית תשלים הישיבה.

בלעם הרשע, שבא מחברה מתירנית של מדין ומואב, חברה שאין בה לא ערכים, לא צניעות ולא קדושה, אדם שתכונותיו היו: "עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה" [עיין פרקי אבות פ"ה משנה כ"ב], והנה הוא נושא את עיניו ורואה את ישראל שוכן לשבטיו, רואה את הבית היהודי לא רק בתפארתו, אלא בעיקר בצניעותו, שצנעת הפרט וכבוד האדם אינם סיסמאות שדופות, אלא מעשה יום יום, שפתחו של ראובן אינו מכוון מול פתחו של שמעון, ושראובן לא היה מביט באשתו של שמעון ולא שמעון באשתו של ראובן, אז הבין שגם בתי הכנסת ובתי המדרש שלהם אינם כשאר מקומות הפולחן והלימוד של העמים. כי כאשר החיים החברתיים והאנושים של היהודי הם ככל העמים, והחיים הדתיים הוא עולם נפרד מהם, כאשר בבית האדם נוהג כך ובבית הכנסת או בישיבה הוא נוהג אחרת, הדבר ניכר בחינוכו ואמונתו של האדם, כי אין להפריד בחיי היהודי בין "מה טובו אהליך יעקב" של הבית הפרטי ל"מה טובו אהליך יעקב" של בתי הכנסת ובתי המדרש. ■

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

מעשה שהיה - חתונה כפולה

שאלה: אצלנו בבית הכנסת נהוג להגיש לסעודה שלישית מיני מזונות (קרקרים), כמה סלטים, דג מלוח, וירקות חתוכים. לאחרונה העיר לנו רב מכובד כי לא טוב אנו עושים ויש להגיש גם כן חלות או לחמניות שיהיה אפשר לברך 'המוציא לחם מן הארץ', טענו לעומתו כי כבר שנים רבות שכך אנו נוהגים ובכל זאת אין דעתו התיישבה בכך. שאלתנו היא: האם אכן אין אנו נוהגים כראוי?

תשובה: נפסק להלכה שלכתחילה יש לאכול פת גם בסעודה שלישית[א], ולא עוד אלא שגם בסעודה שלישית לכתחילה יש לבצוע על 'לחם משנה'[ב], ולכן אם כבר נוהגים בבית הכנסת להגיש סעודה שלישית לציבור המתפללים ומגישים את כל המאכלים המוזכרים לעיל, מדוע שלא תגישו גם כן 'המוציא' כדי לצאת ידי חובת סעודה שלישית בהידור לכל הדעות? בית הכנסת הוא מקום שיש בו חשיבות מיוחדת להשתדל תמיד להנהיג בו את ה'לכתחילה' ולא את ה'בדיעבד' שהרי הוא מקום ציבורי שממנו למדים הבריות איך להתנהג.

מעבר לכך, במנהגכם יש חשש הלכתי נוסף, שהרי נפסק להלכה שאין לאכול או לטעום כלום אחרי השקיעה קודם שיבדיל[ג], ורק אם התחיל את סעודתו קודם השקיעה מותר להמשיך בסעודה, ולשם כך צריך להתחיל בסעודת המוציא דווקא[ד], ואם כן נמצא שאם הנכם טועמים מהמאכלים גם לאחר השקיעה יש בכך חשש איסור[ה].

ולכן מב' הסיבות הנ"ל ראוי מעתה והלאה להגיש בסעודה שלישית גם חלות / לחמניות / פיתות ולהקפיד לבצוע על 'לחם משנה' ויאכלו ענוים וישבעו[ו].

א - שו"ע או"ח סימן רצ"א סעיף ה'.
ב - שם סעיף ד'.
ג - שו"ע סימן רצ"ט סעיף א' ועיין שם במ"ב ובבה"ל.
ד - אמנם עיין שו"ת אור לציון חלק ב' פרק כ"ב שגם מי שאוכל מיני מזונות רשאי להמשיך לאכול לאחר השקיעה, אמנם בספר מנוחת אהבה לרב משה לוי נוקט שאסור.
ה - ואם יטען הטוען ויאמר שאם אוכלים מיני מזונות בקביעות סעודה גם זה נחשב כהתחיל סעודתו לפני השקיעה מ"מ אין זה מעלה ארוכה שהרי אם אכן יש כאן שיעור קביעות סעודה א"כ בלא"ה צריך נטילת ידיים והמוציא וברכת המזון כדין האוכל פת הבאה בכיסנין בשיעור קביעות סעודה כמבואר בהלכות ברכות סימן קס"ח.
ו - ואמנם מנהג חב"ד הוא שלא לאכול 'המוציא' בסעודה שלישית, אמנם עפ"י השו"ע המשנה ברורה ופוסקי ההלכה יש לכתחילה לאכול 'המוציא' כמו שהזכרתי לעיל.

לא זעם ה'

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי רות ב"ר חיים יהודה

בשנת הארבעים לצאת ישראל ממצרים, הם הגיעו עד לשערי הארץ - שבערבות מואב, מול ירדן יריחו . וזאת לאחר שהשלימו את כיבוש כל עבר הירדן המזרחי - מהחרמון ועד נחל ארנון. וכעת הם יושבים בגבול ארץ מואב, בצפייה להיכנס סוף סוף לארץ המובטחת.

וכך בכל בוקר קמים הם ורואים למול עיניהם, אתה מה שמראה הקב"ה לבסוף למשה - את כל הארץ . וכיוון שאלו הם בני הדור שזוכה לבסוף להיכנס לארץ, לא יכולים הם להמתין עוד. ועל כן בכל יום הם השכימו קום - אולי זהו היום, בו יכנסו לארץ.

באותו הזמן ממש עמד בלעם עם בלק, וזמם לקללם. אך כיוון שהקב"ה לא זעם באותם הימים, לא עלה בידו לעשות כן. וזאת משום שזעמו של הקב"ה, בא כל יום עם תחילת הבוקר. כאשר הוא רואה את מלכי מזרח ומערב, משכימים לתיפלותם ומשתחווים לשמש. ואמנם אין הזעם חל, אלא רגע אחד בלבד .

אך הזעם יכול לחול, רק על פי מה שקורה עם ישראל. שכן כאשר הקב"ה בא לבית הכנסת ולא מוצא שם עשרה - מיד הוא כועס , ואין זאת אלא רגע כמימריה . אך אם יש שם עשרה אנשים שבאים להתפלל, באותו הזמן בו המלכים שמים כתרים לראשם - אזי אין שם כעס כלל. וכל זאת משום שבעשרה אנשים, השכינה מקדימה לבוא לפניהם . ואם הם לא באים לבסוף בזמן, אזי כועס הקב"ה על כך. שכן הנה מלכי האומות כבר קמו והשתחוו לשמש, ואילו בניו של הקב"ה טרם פנו אליו. אך אין זאת אלא רגע כמימריה, עד שמכריזים על הצורך להשלים את המניין - ואז נח זעמו של ה'.

ובכל אותם הימים בהם חפץ בלעם להשכים קום , בכדי לתפוש את אותו הרגע. אך עם ישראל פעל עם ק-ל, ובלא שידע זאת - שבכך הם מוגנים מקללת בלעם.

וכשהבין וראה זאת בלעם, הוא שיבח את ישראל בשבח שאינו חוזר לרעה לעולם - בבתי המדרשות ובתי הכנסיות שבהם . ומאז ועד היום תקנו לנו זאת חז"ל, לומר את הפסוק בו השתמש בלעם - 'מה טבו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל', מיד עם כניסתנו לבית הכנסת. ובכך להכריז כביכול שאין צורך לזעום עלינו, ואנו מאוחדים עם ה' באהבתו אותנו.

1 - ויסעו בני ישראל ויחנו בערבות מואב מעבר לירדן ירחו - במדבר כב, א
2 - ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו ראש הפסגה אשר על פני ירחו ויראהו ה' **את כל הארץ** - דברים לד, א
3 - דתניא (תהלים ז, יב) ואל זועם בכל יום וכמה זעמו רגע וכמה רגע אחד מחמשת רבוא ושמונת אלפים ושמנה מאות ושמנים ושמנה בשעה וזו היא רגע ואין כל בריה יכולה לכוין אותה שעה חוץ מבלעם הרשע... תנא משמיה דר' מאיר בשעה שהחמה זורחת וכל מלכי מזרח ומערב מניחים כתריהם בראשיהם ומשתחוים לחמה מיד כועס הקב"ה - ברכות, ז.
4 - אמר ר' יוחנן בשעה שהקב"ה בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה מיד הוא כועס שנא' (ישעיהו נ, ב) מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה. א"ר חלבו אמר רב הונא כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום דכתיב (בראשית יט, כז) וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם ואין עמידה אלא תפלה שנאמר (תהלים קו, ל) ויעמוד פינחס ויפלל - שם, ו:
5 - וכמה רגע א"ר אבין ואיתימא רבי אבינא רגע כמימריה - שם, ז.
6 - **קדמה שכינה ואתיא** קודם שיהיו כל העשרה - שם, ו. וברש"י
7 - שנאה מבטלת שורה של גדולה מבלעם שנאמר ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו - סנהדרין, קה:
8 - א"ר יוחנן מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו ביקש לומר שלא יהו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות (במדבר כד, ה) מה טובו אהליך יעקב לא תשרה שכינה עליהם ומשכנותיך ישראל לא תהא מלכותן נמשכת כנחלים נטיו לא יהא להם זיתים וכרמים כגנות עלי נהר לא יהא ריחן נודף כאהלים נטע ה' לא יהיו להם מלכים בעלי קומה כארזים עלי מים לא יהיה להם מלך בן מלך יזל מים מדליו לא תהא מלכותן שולטת באומות וזרעו במים רבים לא תהא עזה מלכותן וירם מאגג מלכו לא תהא אימת מלכותן ותנשא מלכותו אמר רבי אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות שנאמר (דברים כג, ו) ויהפוך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלהיך קללה ולא קללות - שם
9 - **חוץ מבתי כנסיות ובתי מדרשות** שלא יפסקו מישראל לעולם - רש"י, שם

בדידות מוזרה

/ הרב זאב גרינוולד, ערכים

מעל פסגת אחד מהרי מואב עמד בלעם שתום העין, המום ומשתאה. ברק אלוקי פגע בלב אנטישמי זה, והאיר בו לרגע בהארת פתאום את משמעותו האמיתית של עם ישראל. לפתע תש כוחו. הקללות שהכין לקלל את העם, נותרו בקרבו. במקומן צף הכורח לברך. המראות כפו עליו לשאת את משלו ולתאר את מהות העם (במדבר כ"ג, ט'): "הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב". בלעם הכיר את אופיה של האומה הישראלית שכל זמן שהיא יושבת בדד ואינה מתערבת בגויים היא תשכון במנוחה, ולעומת זאת, אם יתערבו בגויים, אזי "לא יתחשב" הגויים לא יתחשבו בהם והם יהיו ללעג ולקלס בעיניהם. בעינינו ראינו את התגלמותה של שנאת עשו ליעקב בשואת אירופה, שם היא הרקיעה לשיא בלתי מושג באכזריותו. מיליוני אחינו קדושי עליון, בהם זקנים נשואי פנים, נשים ענוגות, ילדים תמימי סבר, נערים ונערות פורחים בימי עלומיהם - כולם הובלו אל משרפות האש, עונו בחמת שטנים ונעקרו מארץ החיים. איש לא נוקה מידיהם של המרצחים - לא היהודי השלם, שדמותו סימלה את המראה היהודי, ואף לא דור שלישי למתבוללים. כולם הובלו יחדיו לטבח. העם שהובילם לטבח היה עד לאותה העת סמל התרבות. עם שאנו השכמנו לפתחו כדי להנות מחוכמתו, להידמות לו ולהתחבר לבניו. יתכן שהכול התחיל מחמת רצוננו להתקרב אליו.

מפת ההיסטוריה הייחודית שלנו גרמה לא אחת סבל רב לרבים שלא הבינוה. אחרים קלטו את בשורתה וראו בבדידות זו ברכה, אך אלה גם אלה יודעים שהם ניצבים בפני תופעה שאין לה אח ורֵע בתולדות העמים.

לאחר מלחמת ששת הימים נשלחו למזרח התיכון מטעם הממשלה האמריקנית 51 תיאולוגים נוצריים כדי לדווח על הצד הרוחני של עמנו. הם הגיעו למדינת ישראל, והראו להם כל בית חרושת חדש וכל קיבוץ. טענו האורחים, 'גם באמריקה יש תעשיות. באנו לבדוק הצד היסטורי רוחני'. הפגישו את ד"ר יעקב הרצוג ז"ל עמהם. וכה סיפר: "שאלתי אותם איך הם רואים את התופעה של התחיה היהודית בארץ, במיוחד אחרי מלחמת ששת הימים. הם אמרו שהם באמת אינם יודעים להגדיר את מה שהם רואים. אפשר שזוהי תופעה ניסית או משהו אחר שאין הם יודעים להגדירו מבחינה תיאולוגית דתית. הוא שאל אותם: 'אשאל אתכם שאלה: אנו מאמינים במושג "עם לבדד ישכון". מושג זה נאמר לפני 0033 שנה מפי בלעם, גדול נביאי אומות העולם. על איזה עם אחר בהיסטוריה נאמרה נבואה כזאת? האם בהודו, בפרס או ביוון העתיקה, יש מישהו שקם ואמר על איזה עם נבואה שהוא שוכן בדד?'

הם בדקו, החליפו ביניהם דעות, והחליטו שאין דבר כזה בנמצא. אמרתי: 'שנית, האם הנבואה הזאת התקיימה או לא? אראה לכם עד כמה אנחנו עם לבדד ישכון. בכל מקום מקבלים אותנו בכבוד, אך לא לתוך המשפחה. גם כמדינה, אנו דומים, לכאורה, ליהודי בגולה. לו היתה מדינת ישראל נופלת, חלילה, אין עם אחד שהיה מרגיש בכך אבידה משפחתית. אין לך עם אחר שעל קיומו צריך להרהר לא רק מה יהיה עליו במלחמה, אלא לא פחות מזה, מה יהיה עליו בזמן שלום. כיצד יעמוד מול עשרות המיליונים שסביבו. אין לך עם אחר שתלוי בקיומו בגולה, בתפוצות, והם תלויים בקיומם בו. אם כל הגולה האירית בעולם תחלוף מחר מן העולם, ברור שאירלנד תישאר. אבל מה יהיה חלילה על עם ישראל, אם היהודים בעולם לא יהיו?

הסברתי להם שיש כאן פרדוקס עצום. לכאורה, אנו החברה הארעית ביותר, ולמעשה, אנו החברה הקבועה ביותר. לכאורה, אנו צועדים תמיד אל הבלתי נודע, ולמעשה אנו צועדים בברור אל העתיד. אנחנו בסופו של דבר העם היחיד בהיסטוריה האנושית, שהצליח להתקיים מעבר לזמן, ולכן תפש את מקומו מעבר לכללים המקובלים של ההיסטוריה. כל האיומים כולם מתנפצים אל הנצחיות של בית ישראל השרוי בהשגחה ובאמונה".

מקובל אצל כל ההיסטוריונים שדברי הימים של עם ישראל הינם מיוחדים במינם. מיום היותו לעם ועד לתקופתנו, רצופה דרכו של עמנו בשרשרת מאורעות מפליאים הנוגדים את ההיגיון ואת המהלך ההיסטורי השגרתי. הכללים המקובלים בתולדותיהם של עמים אחרים, אינם תקפים כאשר מדובר בהיסטוריה של עם ישראל.

מסלול קורותיו של עם ישראל אינו מקביל למסלול קורותיו של כל עם אחר. תולדות הימים שלו אינן משתבצות בשום מסגרת

היסטורית. עובדה מפליאה היא שעם ישראל נמצא תמיד במרכז המאורעות. ההיסטוריה העולמית קשורה בו וסובבת סביבו. מאורעות רבים וחשובים בקנה מידה עולמי התרחשו בגללו, וזאת ללא כל יחס לגודלו ולעוצמתו. הצלחותיו של עם ישראל בעת רצון, וגם נפילתו בעת הסתר פנים, חורגות מכל המקובל בהיסטוריה של עמים אחרים. כאשר סוקרים את קורות עם ישראל, מבחינים שמתוך מעטה הסתר הפנים העוטה את ההיסטוריה האנושית, עולה ומתגלית יד ה'. הנסים והנפלאות המאפיינים את דרכו המיוחדת של העם, מכריזים חד משמעית כי אלו הם קורותיו של עם הזוכה להשגחה פרטית מיוחדת מאת הבורא. הנביאים לימדונו שהתוכנית האלוקית הועידה לעם ישראל תפקיד מרכזי ונעלה במשפחת העמים: "והייתם לי סגולה מכל העמים" (שמות י"ט, ה'). תכנית אלוקית זו תצא אל הפועל בכל תנאי. מן הראוי שייעשה הדבר מרצונם הטוב של ישראל, מתוך הכרה ושמחה, אולם עליהם לדעת, שגם אם יפנו עורף לדברי התורה וינסו להתערב בעמים, מאומה לא יועיל להם.

סיפור לשבת

השיעורים המושלגים

סיפורים מרגשים רבים נשתמרו בקרב בני העיר בריסק אודות רבי חיים הלוי מבריסק זצ"ל, ואחד מהם הוא הסיפור על ה"שנייער שיעור" - "השיעור המושלג" של רבי חיים הלוי מבריסק, ראש ישיבת ישיבת וולוז'ין, כפי שהובא בשם רבי וועלוועל איידלמן זצ"ל בעלון "מאורות הדף היומי": הישיבה הגדולה, ישיבת וולוז'ין שברוסיה, אשר הוקמה על ידי רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל, מנתה בימיה הטובים כארבע מאות בחורים, ששקדו על התורה והעבודה, והשרו אווירה של קדושה על בני העירה וולוז'ין. מיטב המוחות והכישרונות הצטופפו בישיבה זו, אשר שמה יצא לתפארה בעולם התורה. בכהנו כראש הישיבה, היה רבי חיים זצ"ל מוסר שיעורים לבני הישיבה. שיעוריו אלו כנו בשם "השיעורים המושלגים", וכל זאת, משום מעשה שהיה: פתיתי שלג צחורים ריחפו באוויר בוולוז'ין זה היום השלישי ברציפות. היה זה חורף קשה ביותר, מן הקשים שידעה אמא רוסיה... בתי העירה כוסו זה מכבר בלבן בוהק, ועתה נאבקו לשמר על צורתם המקורית, אשר אט אט הלכה והיטשטשה.

לולא ניקו עקרות הבית את חלונות הבתים במרץ בלתי נדלה, קשה היה להבחין היכן מתחילה דרך העפר והיכן מסתיים הבית. פה ושם נחתו פתיתי שלג אפורים משהו, לאחר שנתקלו בעשן שנפלט מאחת הארובות שפעלו ללא הפוגה. באותו יום אמור היה רבי חיים למסור את שיעורו בהיכל הישיבה. לשם כה, נשלח עגלונה המנוסה של הישיבה על מזחלתו, כדי להסיע את רבי חיים אל הישיבה. בשעה היעודה המתין העגלון לרבי חיים, כשהוא עטוף בבגדים חמים מכף רגל ועד ראש. צעיף צמר עבה סגר על פניו מכל עבר, לבד מאשר על זקנו העבות ועל עיניו הגדולות שנצטמצמו להן מבעד לחריץ צר שהותיר להן בעליהן. רבי חיים, עטוף גם הוא מכף רגל ועד ראש, עלה על המזחלת, והעגלון הניף את שוטו אל על. הסוסים לא היו זקוקים להסברים נוספים; הם הכירו את הדרך אל הישיבה, כפי שהכירו את דרך אל האורווה. יותר מכל אהב העגלון את נסיעותיו על המזחלת, ומתחתית מושבו הביט העגלון בהערצה על סוסיו האצילים. כעבור זמן קצר עצרו הסוסים ממרוצתם, זעה קרה זורמת במורד רגליהם השריריות וענני אדים ענקיים נפלטים מנחיריהם בקצב קבוע. העגלון רקע ברגליו והמתין ביראת כבוד שראש הישיבה יקום מן המזחלת, אך משלא חש בתנועה כלשהי, פתח את צעיפו והפנה את ראשו לאחור: "רבי, הגענו, יסור כבודו אל היכל הישיבה". משלא ענה, הסתובב העגלון במלוא גופו המסורבל והעטוף בבגדים חמים, אך אז גילה לתדהמתו, כי המושב האחורי של המזחלת ריק! העגלון המנוסה החל תר בסביבות המזחלת, שמא יבחין בפסיעות המוליכות ממנה אל הישיבה, אולם השלג סביב המזחלת היה צח ומושלם, רגל אדם לא דרכה עליו. המום ונסער ניסה העגלון לשחזר את מאורעות הדקות האחרונות.

משהיה בטוח כי אמנם עלה רבי חיים על מזחלתו, פנה להיכל הישיבה וביקש את עזרת התלמידים, הללו פשטו במהירות על הדרך המובילה מביתו של רבי חיים אל הישיבה. זוגות-זוגות בוססו התלמידים בשלג הצח, כשעיניהם בולשות כל בור ותעלה. לפתע, הבחין תלמיד בעל עיניים חדות בגבשושית שלג המתנועעת קמעא. לתדהמת התלמידים לא היה גבול; רבם הדגול שרוע היה על השלג מלא קומתו! עיניו עצומות, מצחו חרוש קמטים והוא כלל אינו שם לב היכן נמצא. ביראת כבוד מהולה בחשש הרימו התלמידים את רבם, הושיבוהו על המזחלת והובילוהו אל היכל הישיבה. לאחר מכן התברר, כי באחד מעיקולי הדרך נפל הגאון מן המזחלת, אך עקב היותו שקוע בעיון מעמיק בסוגיה עליה עמד למסור שיעור לבני

המשך בעמוד הבא...

הישיבה, לא שם לב לאשר אירע עמו, והמשיך לשקוע בשרעפיו, בעוד הוא שרוע על הקרקע ופתיתי שלג מכסים אותו. מאותו יום ניתן לשיעוריו של הגאון שם חדש - "השיעורים המושלגים"!

(ומתוק האור / הרב חנניה צ'ולק שליטא)

שביבים / שאול שיף

זכרו שם כל המסכתות בזכות הגזד

סיפרה בתו הבכורה של רבי חיים קניבסקי זצ"ל (הובא בספר "מנחת תודה"), כי בילדותה היתה הרבנית מבשלת עם הדגים חתיכות גזר, אלא שהילדים לא אהבו את הגזר, והיו משאירים אותו בצלחותיהם. רבנו, שחס על הגזרים משום 'בל תשחית', החליט לחלק ביו כל הילדים את הגזר שלא נאכל, וכדי שיסכימו לאכול היה משורר פיזמון מיוחד, בו כל מילה היתה כנגד ילד אחר, כך שמי שאחזו אצלו במלה האחרונה של השיר - הוא אכל את הגזר. איזה פזמון שר רבי חיים זצ"ל? היה שר את סדר מסכתות הש"ס במנגינה מיוחדת. 'ברכות, פאה, דמאי, כלאים' וכו', כשהוא מצביע בכל שם מסכת על ילד אחר, וכשהגיעו למסכת עוקצין - מי שהאצבע היתה מופנית כלפיו - היה גומר את הגזר... כיובל שנים לאחר מכן, באחת הפעמים שהגיעה אליו בתו תחי', הראה לה שפלוני סידר לו מדבקות של שמות הש"ס על כל כרך והוא טעה בסדר והקדים אחד במקום אחר. הבת עמדה מיד על הטעות, בעוד אביה הדגול משתומם: "מנין את יודעת?" והבת ענתה: "וכי איך אשכח את שמות המסכתות שלמדת אותנו מילדות?!"... וסיפר רבי חיים זצ"ל: כשהיינו ילדים קטנים, אבא זצ"ל (רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל, הסטייפלער) היה שר לנו את שמות המסכתות ושמות ספרי התנ"ך בניגון מיוחד, וזה הכניס לנו מקטנות את החשק ללמד ולדעת הכל!

(ומתוק האור והרב חנניה צ'ולק)

כיצד להתפלל לרפואת תינוק ששמו 'עשיו'

שאלה: מעשה באדם שמתנדב ב'עזר מציון' לשמור על ילדים בבתי חולים, וכשהגיע באחד הימים לשמור על ילד חולה, שאל את אימו מה שמו של הילד. לתדהמתו, תשובת האמא הייתה: קוראים לו עשיו! כשהאמא ראתה שהוא מתפלא על השם המוזר, סיפרה לו: אנו שומרי מסורת, ונולדו לנו תאומים בפרשת תולדות. לבעלי קוראים 'יצחק', ולי-האמא-קוראים 'רבקה', ולכן החלטנו שהשמות הכי מתאימים לתאומים האלו, הם 'יעקב ועשו'. אך דא עקא שהילד יעקב מתפתח יפה מאוד, ומאידך עשיו לא עולה במשקל ולא גדל, ולכן הוא מאושפז כעת בבית החולים. ולכן אני מבקשת ממך שתמסור את שמו לרבנים, שיתפללו עליו שיבריא'... ועתה שואל המתנדב: היש טעם להתפלל עליו כשהוא נושא שם כזה, או שמא יש לומר לאם להחליף את השם?

תשובה: איתא בגמ' (יומא לח:) מאי 'ושם רשעים ירקב'? אמר רבי אלעזר רקביבות (ופירש"י: חלודה) תעלה בשמותן, דלא מסקינן בשמייהו, ופרש"י לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע. ושם בגמ' מבואר(מעשה בדואג בן יוסף)שיש גם סכנה בדבר. וכן מבואר בתוס' (מגילה י: ד"ה רבה) שאין לקרוא בשמו של עפרון משום שהיה רשע. וב'שיח השדה' (סוף קונטרס בשער המלח) דן אם זה איסור או זהירות ממידת חסידות, והביא מהמהרש"א (ח"א תענית כח: ד"ה הוא) דברשעים גם שם עצם שלהם ירקב, שאסור לקרוא אדם בשמם (כדאמרו ביומא גבי דואג), משמע דהווה איסור. ולכן יש להמליץ להורים להחליף את שם התינוק ולקראו בשם של אדם צדיק. אולם אם אין ההורים רוצים להחליף את השם, והוא חולה ויש להתפלל לרפואתו, ודאי שצריך להתפלל! כי יהודי הוא לכל דבר והתחייבנו בהצלתו ורפואתו, ובכלל זה להעתיר בעדו בתפילה. ולכאורה אין זה הגון להתפלל על ילד ולהזכיר שמו שהוא על שם אדם רשע, והוא כעין מזכרת עוון בתפילה, ונראה שיש ב' עצות כיצד להתפלל: א. להזכיר שם האם 'פלונית בת פלונית ובנה הנולד לה'. ב. הרב יוסיף לילד שם הגון, מבלי ליידע את ההורים, ויתפללו בשם החדש. וזאת לפי שלמשה רבנו היו כמה שמות, ואחד מהם קראוהו בנ"י, כמבואר (ילקוט שמעוני שמות רמז קס"ו)'ישראל קראו לו שמעיה בן נתנאל, לפי שבימיו שמע אלוקים נאקתם מדוחקיהם'.

(פניני חשוקי חמד)

י-ה אכסוף נועם שבת

את הסיפור הבא סיפר רבי דוד ברוורמן שליט"א: במילים כאובות ובעיניים דומעות פתח עמי בשיחה הרב ש', שהשתתף בסמינר 'ערכים' להורים לנוער מתמודד:' בננו מאיר היה בן ישיבה לכל דבר. למדן ומתמיד. כולם ציינו כי עדיו לגדולות. הוא עלה והתעלה בישיבה הגדולה ונחשב לאחד מפאריה. שום הסבר שבעולם לא מצאתי מה גרם לו ביום לא בהיר אחד, ערב תקופת השידוכים,

לנטוש הכל ולעזוב את הארץ!. "הבן שלח לו מכתב קר ויבש על החלטתו, וטס לניו יורק יחד עם שלושה חברים, שם חברו לקבוצת פורקי עול. הוא ביקש שלא להטריד אותו בשום

צורה, ולא ציין כתובת מגורים'. 'כמובן שלא כיבדנו את בקשתו, טסנו לשם, הפכנו כל אבן. עירבנו את העסקנים. הם הבטיחו לנו שלא ינוחו עד אשר ימצאוהו. אך לדאבוננו, לא היה בידינו אפילו קצה חוט. עברנו תקופת סבל בלתי ניתנת לתיאור. עברה שנה וחצי, ובצהרי היום, ללא כל הקדמה, נכנס לפתע בננו מאיר הביתה! הדבר היה נראה כתעתוע, כחלום בצהרי יום, אך כך היה! מראהו היה כשל גוי,ורק כיפה קטנה בצבצה בתוך רעמת השערות, אך לפחות הוא בבית. הסיפור הפלאי שעמד מאחורי שובו הביתה, התגלה לנו מאוחר יותר ע"י אחד העסקנים שם: אברך חסידי צדיק העוסק ב'קירוב קרובים' בארה"ב, שמר על קשר עם אחד החברים של בננו, הוא גילה לו שהם נפגשים,רח"ל,כל ליל שבת בשעה קבועה באחת המסבאות האפלות שם. אברך זה לחץ על החבר שיגלה לו את כתובת המקום, והלה נעתר וגילה. האברך הצדיק החליט לעשות מעשה נועז: הוא הגיע למקום והצליח בדרך לא דרך לפגוש את מנהל המקום-אפרו אמריקאי מצולק...האיש היה נעים שיחה, והוא שטח בפניו את מניעיו, ככל שניתן להסביר לגוי מגושם שכזה...,ואז פנה אליו בבקשה נועזת, כשתשלום גדול בצדה: 'יש בידי תקליטור-שמע ובו שיר יהודי חסידי. בליל השבת הקרובה, בשעה הקבועה בה החבורה הזו נפגשת, בעיצומו של המפגש-אתה משמיע את השירהזהבשיא העוצמה!' בסייעתא דשמיא מופלאה האיש הסכים. 'ליל שבת קודש, פרשת פנחס. מיודענו האברך, עם סיום הסעודה בביתו, חמק מביתו, הלך כשלושה ק"מ והגיע למקום. באותו לילה המסבאה הייתה מלאה, ואכן באחד השולחנות ישבה החבורה... הגיע הרגע, ולפתע נשמע שם בעוצמה השיר הקדוש והמרטיט של רבי אהרון מקרלין זי"ע: 'ק-ה אכסוף נועם שבת'"...'נשימתם של בני החבורה שישבה שם-נעתקה, ובשלב

מסוים הצטרפו לשיר. הגעגועים התעוררו, הדמעות זלגו וזלגו, 'השבת נועם הנשמות, והשביעי עונג הרוחות.'.. כתף אל כתף הם שרו, דומעים. ברגע זה נכנס מיודענו אל תוככי החושך והאפילה, וישב עמם לשיחה שהסתיימה באור היום. כיום, בחסדי שמים כולם שבו הביתה, והם בתהליך חזרתם אל דרך ישראל סבא.

בדיני הלבנת פנים

הג"ר יצחק בלעדי שליט"א מספר על אברך שהיו לו בעיות קשות בשלום בית והתייעצו עם הגר"א גניחובסקי זצ"ל, שאמר שבמקרה הזה העצה היא לרומם את האברך.

הגר"א גניחובסקי ערך כתבים של אדם חשוב והתקשר אל האברך ואמר לו ששמע על גודל כשרונו ורוצה להציע לו מלאכת עריכת כתבים של אחד המחברים וכמובן יקבל מתן שכרה באופן מכובד. שמח האברך על הצעה זו, והתחיל לעבוד והוציאם לאור עולם, והיה לו סיפוק רב, ובזה נתיישבה דעתו, וממילא גם השלום-בית הסתדר על הצד היותר טוב.

כך גם בחלק מה'סור-מרע': מסופר על אדם פלוני שנכנס אל הגראי"ל שטיינמן זצ"ל בשאלה אודות אישיות מסויימת שמתנהג שלא כראוי (בתפקיד הציבורי שלו),והשאלה היא האם להעבירו ממשרתו . שכן, מה שעשה גרם לכך שאינו מרוצה עוד לקהל.

"אסביר לך מה השאלה שלך", אמר לו רבי אהרן לייב, "האם להלבין את פניו, דהיינו לאכול חזיר, רק שאתה סבור שיש בכך צורך, אני לא יכול לתת היתר לאכול חזיר!"

"אולי יעבירוהו ממשרתו רק לפרק זמן קצר, וכדי שהציבור ילמדו לקח מהמקרה?"-שאל. הגראי"ל (בתקיפות):"הלא אמרתי לך שבמקרה דנן, זה אכילת חזיר, והרי 'חצי שיעור אסור מן התורה'!..."

איך הקללה פועלת

/ הרב שמעון ממן שליט"א

"מה אקוב לא קבה... כי מראש צורים אראנו" (כג, ח) שואל רבנו אור החיים הקדוש, אם ה' קללו, מה צורך ומקום לקללת בלעם. עוד צריך להבין, מה ענין "כי מראש צורים אראנו" למאמר "מה אקוב לא קבה אל"?

ומבאר רבנו, יש להבין בעיקר הדבר של האיש המקולל, אם ראוי הוא לאותה רעה, א"כ תשיגהו גם בלא הקללה. ואם לפי מעשיו לא ראוי הוא לרעה, לא יפגע מאותה קללה, והרעה תחול על ראש המקלל. אמנם ביאור הענין הוא, לפי שמידת השי"ת להאריך אפו לעוברי רצונו, בין לצדיק כשיחטא בין לרשע הגם שירצה לחטוא. ומידה זו היא אחת מי"ג מידות של רחמים שנאמרו למשה ונוהגת תמיד, זולת בעת אשר יזעום ה', אז מתגברים הדינים על הנתבע במשפט, ולא תתנהג בו מידת ארך אפיים. כמו כן כשיקלל אדם את חבירו, תסובב הקללה שאותן העוונות אשר היה ה' מאריך לו אפו, ימהר להיפרע ממנו. אבל אם באמת אין לו שום עוון, לא תועיל קללת זולתו.

עוד מבאר רבנו, שהשי"ת "נושא עון" ופירשו רז"ל שה' מפרנס את הקטיגור הנברא ע"י העבירה, ואותו קטיגור הוא הנפרע מהחוטא בעצמו, והאיש המקלל מעורר את כח הדין לקטרג על החוטא. ובלעם ראה שבכל שורשי הקדושה שבני ישראל נאחזים, אין בשורשם העליון שום שליטה לעורר אל כח הדין. ואמר "כי מראש צורים אראנו" אלו האבות של ישראל, שבלעם חיפש בשורש הקודם של עם ישראל שהם תרח ואבותיו, ולא ראה שום מקום שתועיל קללתו לעורר את הדין על בני ישראל. ואמר "ומגבעות אשורנו" אלו האמהות, שגם בהן חיפש למצוא איזה מקום לעורר את הדין על בני ישראל ולא מצא. ואמר "ובגויים לא יתחשב" להורות שאע"פ שבני ישראל הגיעו התרח ואבותיו, אין שורשן של ישראל נובעת מהן. וממילא לא שייך לעורר עליהם את הדין מחמת הגויים הנ"ל.

חכם סעדיה הלוי מירקאדו זיע"א

חכם סעדיה הלוי מירקאדו נולד לאביו חכם אברהם ולאימו בשנת תקכ"ח (1768) באיזמיר שבתורכיה.

ראשית תורתו למד מפי רבו, חכם אלישע שוחמי, מחכמי איזמיר. גדל בתורה וביראה אך הקפיד כל ימיו להנות מיגיע כפיו. עבד כדי פרנסתו, שלוש שעות ביום, ואז פנה לביתו להעמיק בלימודו. כל ימיו ברח מן הכבוד, ולא נשא משרה ציבורית. בענוותנותו לא החזיק טובה לעצמו להיקרא "רבי".

בתו של חכם סעדיה הלוי, רחל מזל טוב, נישאה לחכם רחמים נסים יצחק פלאג'י, לימים רבה של איזמיר, ונפטרה עליו בצעירותה, בשנת תקצ"ז (1837).

חכם סעדיה הלוי מירקאדו נפטר, מדוכא בייסורים, בשנת ת"ר (1840), לאחר מחלה ממושכת. אין יודעים את יום פטירתו. מציינים אותו ביום כ"א סיון, יום סיום הגהת ספרו היחיד, 'נווה צדק'.

חיבורו 'נווה צדק' - חידושים וביאורים על משנה תורה, ליקוטים על הש"ס ודרשות, יצא לאור בשאלוניקי בשנת תר"א (1841), לאחר מותו, ספר זה הוציא לאור בנו אברהם חיים, ובו גם דרשות מגיסו חכם יוסף גן, מבנו חכם אברהם חיים אברהם, מרבו של המחבר, חכם אלישע שוחמי, ומחכם חיים פלאג'י, רבו של המגיה, חכם משה יעקב בן גבאי.

■

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net